

Відвідувач може спостерігати, як тварини пересуваються по вертикальним поверхням, плавають у воді, полюють чи здобувають собі поживу, контактують між собою в групах.

Роботи по реконструкції не завершені й продовжуються у 2023 р.

Характеристика експозицій.

В зоопарку є 5 експозиційних приміщень для тварин тераріумної групи.

В локації «Тераріум» представлені безхребетні, змії, ящірки, водні та сухопутні черепахи.

В приміщенні тераріуму виділяються дві зони.

Основну частину колекції рептилій складають змії (більшість з них — отруйні). Вони експонуються в першому залі. З такими видами працює тільки спеціально підготовлений персонал, який пройшов навчання та отримав допуск до роботи.

В першій також експонуються ящірки та безхребетні. Вольєри для них вмонтовані в стіну. Замість звичних дверцят чи вікон, використане вітринне скло. Широкий кут огляду створює ілюзію того, що тварини перебувають у природньому середовищі. Відчиняються такі вітрини за допомогою спеціальних присосків для утримання скла.

В другій залі представлені водні та суходільні види черепах. Між вольєрами для черепах розташовані тераріуми для безхребетних, задекоровані під дупла. Для суходільних черепах також є літні вольєри з водоймами, обладнаними пологим спуском. Таким чином тварини мають змогу напитися та купатися. Також у вольєрах є затінені острівці, облаштовані козирками.

У літньому вольєрі щовесни проводиться озеленення. Навесні він засівається зерновими культурами, які встигають вирости до часу, стане достатньо тепло для випуску тварин. Влітку зимові вольєри тримають відкритими. Черепахи можуть зайти в них та погрітись під точками обігріву. Для цього вихід на вулицю облаштований пологим спуском та скляними дверима.

Володіння крокодилів та "Мадагаскар".

Поряд з «Тераріумом» знаходиться приміщення «Крокодили». Стилістично приміщення Простір в ньому оформлений як скеляста місцевість, що густо поросла рослинністю. Також облаштована плоский суходіл з лампами обігріву та пологим спуском у басейн, що займає значну частину вольєра. Тільки денні та нічні температури стають прийнятними, ми відкриваємо дах з полікарбонату для кращого проникнення сонячних променів та додаткового освітлення. Крокодили охоче виповзають на суходіл заради сонячних ванн. Фронтальна частина вольєра виконана з міцного скла від стелі до підлоги. Тому відвідувачі можуть добре роздивитись тварин як на суші, так і в воді.

Ще одна експозиція, в якій є тварини тераріумної групи — «Павільйон змінних експозицій».

В ньому представлені змії фауни України та час від часу виставляються амфібії. Особливістю експозиції є наявність вольєрів, розташованих в підлозі та накритих броньованим склом. Тобто змії можна розглядати просто під ногами.

У приміщенні облаштовані панорамні вікна, що робить його добре освітленим. Останній фактор важливий, бо в павільйоні багато рослин.

У зв'язку з розширенням тераріумної колекції виникла потреба в додаткових площах для утримання тварин.

В павільйоні «Папути» після відкриття літніх вольєрів експозиція всередині приміщення пустішала, бо птахи більшість часу перебували на вулиці. Для виправлення ситуації вирішили розмістити всередині павільйону тераріуми.

Так з'явилися 6 вольєрів зі зміями та ящірками. Інтер'єр в них імітує скелясту місцевість з гілками та корінням. Вольєри оснащені точками прогріву та

термокилимками. Освітлення підтримується у невеликих тераріумах — лампами, в більших — прожекторами.

Перша експозиція Черкаського зоопарку, створена за принципом зоогеографії – це павільйон «Мадагаскар». В цій експозиції зібрані ендеміки острова та поєднані тварини різних груп – від ссавців до видів тераріумної групи. Експозиція представлена окремим вольєром для утримання ящірок з зимовим та літнім приміщеннями. В ньому ми розмістили тварин, які мешкають на різних рівнях і тому не вступають в сутички.

В приміщенні наявні декілька точок прогріву, напувалка та водоспад для підтримання вологості. Також є локації для змії мадагаскарської свиноносої та мадагаскарських тарганів (на холодну пору їх переносяться у «Тераріум»).

«Ангкор-Ват» у центрі міста.

«Ангкор-Ват» – експозиція на місці колишньої оранжереї в одному з міських парків. Назву отримала через дизайн по мотивах знаменитого храму. В "Ангкор Ват" відвідувачі отримують змогу на якийсь час поринути у світ тропіків. Експозиція розділена на два зали.

В одному розміщені тропічні рослини, в іншому – тераріумні тварини.

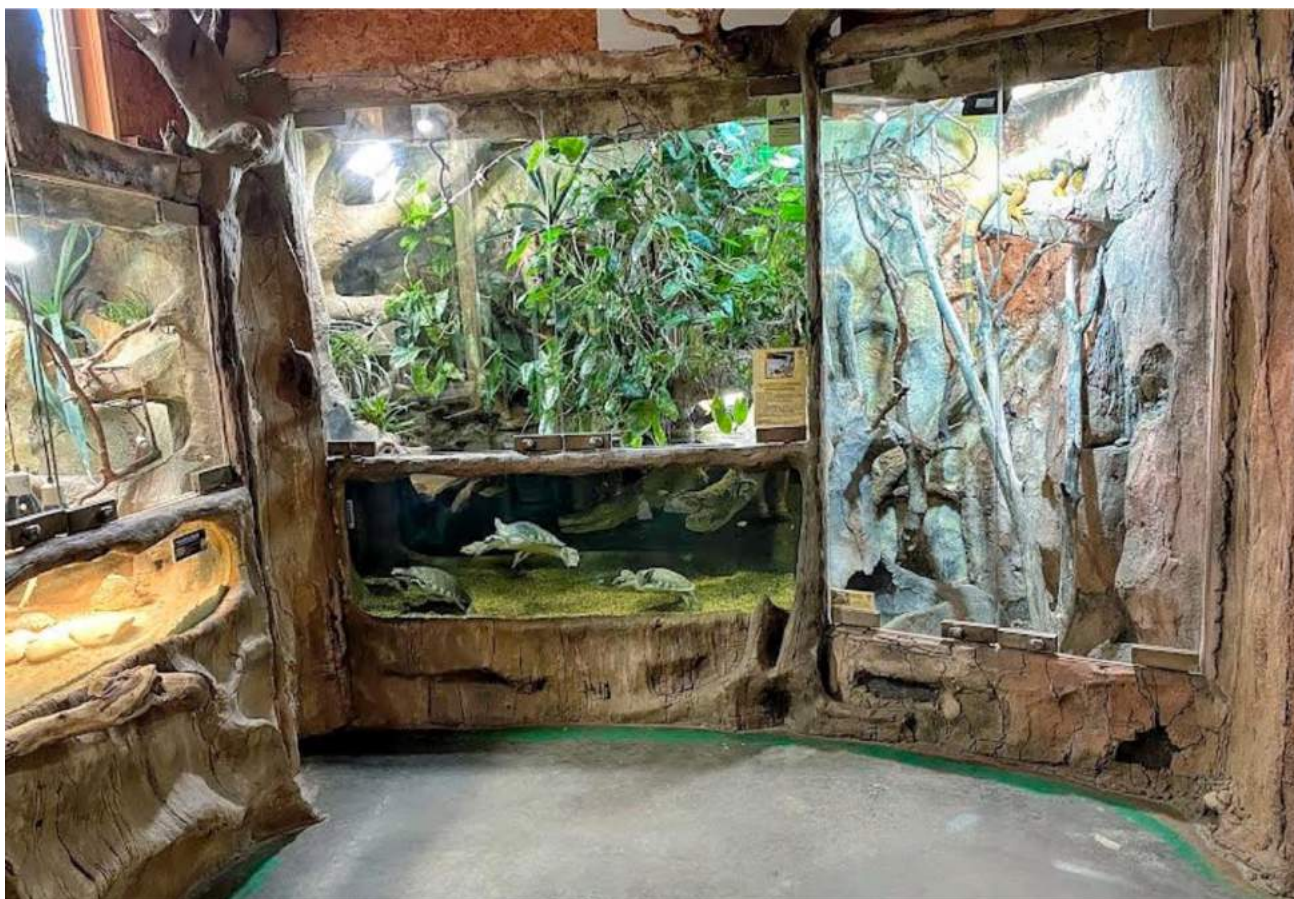
В залі з тваринами розміщені змії, ящірки та безхребетні, підібрані за принципом зоогеографії.

Експозиція складається з 13 просторих вольєрів. Дизайн інтер'єрів виконаний в стилістиці покинутих людьми та поглинутих джунглями храмів.

Кілька висновків.

На завершення, хочемо наголосити, що Черкаський зоопарк приділяє велику увагу умовам утримання тварин. Більш конкретно: мікроклімату, фотоперіоду, якості та різноманітності кормової бази, комфорту в групах та максимальному зменшенню стресу від експонування, наближенню умов утримання до природніх.

Через оздоблення експозицій в природньому стилі, широке використання рослинності є можливість підтримання гарних умов для тварин. При такому підході експозиції не втрачають привабливості. Навпаки — дарують відвідувачам відчуття прогулянки по дикій природі, де якихось тварин можна помітити відразу, а інших - потрібно ще пошукати.

Особливості експонування ігуан-носорогів в умовах вольєрного утримання в приміщенні тераріумної експозиції зоопарку.

Неїжко І.П.¹, Марущак О.Ю.^{1,2}

¹ – БІОН Тераріум Центр, м. Київ, просп. Перемоги 10а;

² – Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, Київ, вул. Б. Хмельницького 15.

Ігуани-носороги є прекрасними експозиційними тваринами, завдяки своєму зовнішньому вигляду, розміру, особливостям поведінки, розумовим здібностям та різючій зовнішній схожості з динозаврами. Ці тварини є частиною тераріумних експозицій по всьому світу і їх можна побачити в зоопарках Барселони, Мадриду, Брно, Лондона, Сан Дієго, Фенікса, Бангкоку, Таронги, Сінгапуру та інших. Попри це, ігуани-носороги є доволі рідкісними в тераріумних колекціях. Цінність таких тварин, для будь-якого зоопарку, значно зростає через їх розмір, охоронний статус та нечасті випадки розведення в неволі.

Ігуани-носороги (*Cyclura cornuta* (Bonnaterre, 1789)) є ендеміками карибського острова Еспаньйола та ряду сусідніх островів.

Загальна довжина тіла досягає 1,2 м, маса 4,5-9 кг. Спостерігається статевий диморфізм — самці більше за самиць, мають масивнішу голову та добре розвинуті феморальні (стегові) пори з помітними характерними воскоподібними виділеннями. Самці також мають жирові запаси у вигляді «шолома» на потиличній частині голови.

Забарвлення тіла від сірого до коричневого та оливкового кольору. Голова коротка, морда тупувато-заокруглена. На верхній стороні морди є три великі конусоподібні луски на кшталт рогового виросту, завдяки якому вид і отримав свою назву. Лапи сильні, хвіст плоский, латерально сплюснутий. Тривалість життя у природі становить близько 25 років, у неволі – до 40 років.

Ігуани-носороги здатні навчитися впізнавати людину, яка приносить їжу і доглядає за вольєром та звикнути до неї. (Rauch, 1988; Cameron, 2009).

Природне середовище існування *C. cornuta* зазвичай описується як сухий ліс, чагарникові зарості або пустельні кам'яністі виходи. Цей біом отримує дуже мало дощу щороку.

Рослини й тварини, що мешкають в ньому, займають залите сонцем, досить засушливе середовище, характерне для острівних неотропіків.

Вид переважно трапляється поблизу берегових ліній. Проте експансія людини змусила багато популяцій відступити далі вглиб острова. Нори, в яких мешкають *C. cornuta*, в основному розташовуються під невеликими деревами та чагарниками, кактусами. Цей вид потребує високих температур та великої кількості сонячного випромінення. Фонові температури зазвичай становлять тут 28°C , а в місцях прогріву можуть сягати 35°C .

C. cornuta зазвичай трапляється у регіонах, де середньорічна температура становить не менше 27°C (Powell, 2000; Martins, Lacy, 2004; Buckley et al., 2016).

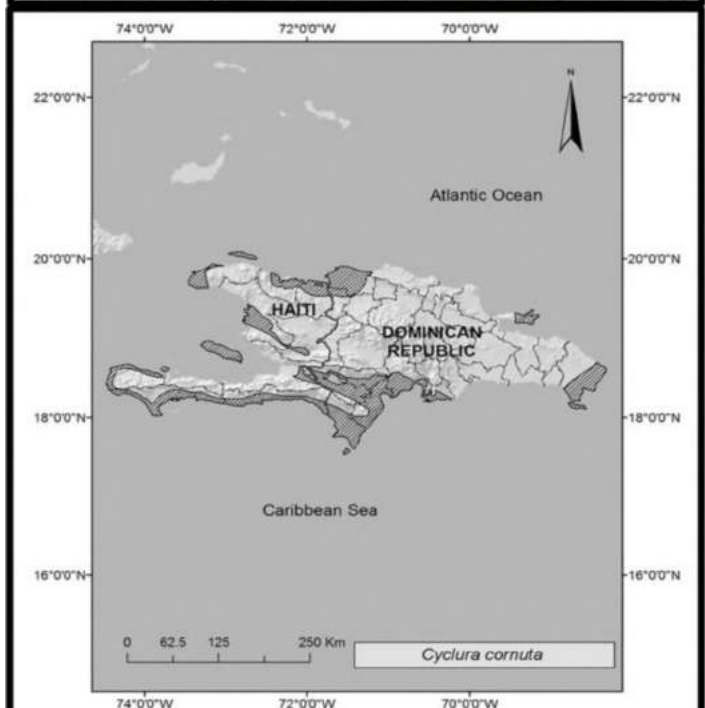
В наших умовах ігуани-носороги живуть гаремами, що складаються з самця й однієї або кількох самиць. Група, про яку йдеться в цьому повідомленні, складається з дорослого самця і з дорослих самиць.

Даний вид занесено до міжнародного червоного списку під категорією «Види, що перебувають під загрозою» (EN, Endangered) (<https://www.iucnredlist.org/species/6042/3099941>), а також занесено до Додатку I Вашингтонської конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES, 1973 р.).

В даній роботі описується принцип експонування та утримання групи ігуан-носорогів на базі ГО «Відповідальна зоокультура».

Під час конструювання експозиційного вольєра для цих рептилій ми керувалися трьома принципами:

1. комфорт тварин з урахуванням їх біологічних потреб;
2. зручність догляду за тваринами та вольєром;
3. стилістична привабливість експозиції для відвідувачів.

Групу тварин, про яких надалі піде мова, було легально імпортовано в України 8 років тому. Основою успішного утримання цих тварин в умовах замкненого простору (тобто в приміщенні) є наявність просторого вольєра. Великий об'єм дозволяє у вигідних ракурсах демонструвати тварин відвідувачам та надаватиме необхідний простір для тварин, щоб ті могли усамітнитися від уваги відвідувачів.

В нашому випадку лінійні розміри вольєра склали 5,5x2,5x2 м (ширина, висота, глибина). Бокові стінки виконані з арт-бетону. Задня стінка спеціальної дизайнерської форми також виконана з арт-бетону. З метою якісного візуального оформлення внутрішніх поверхонь

вольєра та елементів декорацій було залучено фахових дизайнерів та художників. Дах вольєра є сітчастим для забезпечення циркуляції повітря. Фронтальна частина вольєра виконана з міцного скла, що починається на рівні близько 30 см від підлоги, має 2 входи з замками. Нижче рівня скла, розташовується бетонний поріг, також доволі міцний. Вище цієї межі 40 см скла вкрито непрозорим матовим покриттям задля уникнення зайвого візуального контакту більшу кількість часу з іншими тваринами, а також з естетичних міркувань, та не заважає процесу спостереження за тваринами.

Підлога викладена з фанерних плит товщиною 25 мм. Субстратом виступає шар річкового піску товщиною 2-3 см. Цей матеріал дозволяє зручно та швидко обслуговувати вольєр, прибирати продукти життєдіяльності, частки їжі, елементи линьки тощо.

Внутрішнє устаткування вольєра переважно складається з великих колод та корчів для забезпечення можливостей різноманітних пересувань (збагачення середовища). Такі елементи декору покращують візуальну складову експозиції, збільшують ефективну площу, яку тварини можуть використовувати. Також під лампами вигріву може бути встановлена спеціальна платформа, на якій тварини можуть прогріватись. В нашому вольєрі лампи вигріву мають підведення у вигляді платформ на різних рівнях, щоб дати усім тваринам мінімум по 1 місцю вигріву.

Також вольєр має «штучну нору». Вона являє собою контейнер, заглиблений в дно, накритий приблизно на $\frac{3}{4}$ і заповнений вологим річковим піском. Цю «нору» ігуани використовують для охолодження в разі потреби, та для уникнення зайвого візуального контакту з

відвідувачами. При потребі кіпер може легко перевірити вміст «нори», піднявши кришку.

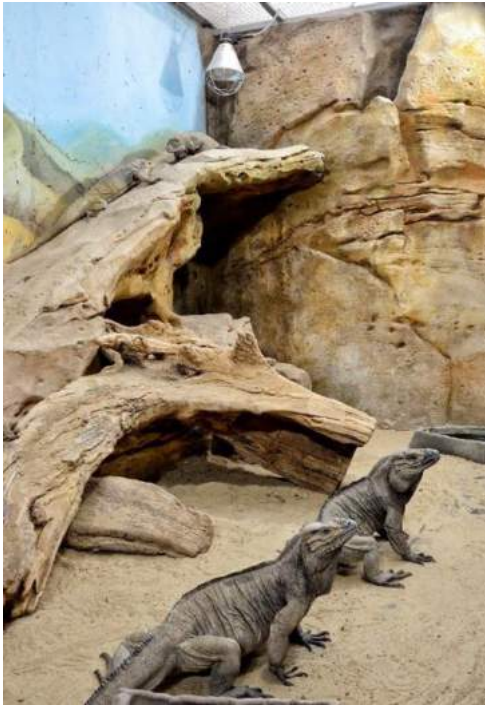
Необхідна також наявність просторої напувалки, в якій регулярно міняється вода.

Для обігріву та забезпечення ультрафіолету ми використовуємо в кожному місці вигріву мінімум по 1 лампі (інколи 2) повного спектра Raptor Solar 160W, або Osram 300W. Лампи потрібно встановлювати на відстані не менше 20 см від тіла тварини. Точки прогріву розташовані в різних місцях вольєра над спеціальними площадками, стилізованими під скелі. Така конфігурація дозволяє «вивести» тварин на зручні позиції під час прогріву в першій половині дня для споглядання відвідувачами. Також таке розташування точок прогріву дозволяє тваринам самостійно займатися своєю терморегуляцією, в разі потреби переміщуючись між точками вигріву та більш прохолодними частинами вольєра.

Фонові температури у вольєрі взимку 27-29°C. Взимку точкове прогрівання 1 лампою залишається по можливості.

Влітку фонові температура 30-35°C, у точці вигріву – 40-45°C. З метою контролю температур ми користуємося інтернет-прогнозом погоди в м. Санта Домінго (Домініканська Республіка).

Фонова температура у вольєрі підтримується двома обігрівачами потужністю 550 Вт кожна, встановлених під дахом вольєра недалеко від місць прогріву та з'єднаних з термореле.

Рівень вологості варіює від 65% до 85%. Світловий день триває 12-14 год в літній час, і 8-10 год взимку. На додачу до ламп обігріву та ультрафіолету у верхніх кутах вольєра розташовані світлодіодні прожектори потужністю 50 Вт. Вони забезпечують загальне освітлення. Ці прилади дають достатньо світла і водночас доволі енергоефективні, що вкрай актуально нині. Додатково скляна стеля дозволяє регулювати світловий день відповідно до умов назовні.

Для створення підходящого раціону ми намагалися якомога точніше імітувати різноманіття кормів, яке доступне ігуанам в дикій природі. На своїх рідних островах ігуани-носороги живляться листям, пагонами, плодами рослин, квітами тощо. Тобто споживають їжу переважно рослинного походження. Хоча іноді полюють на комах та дрібних хребетних.

Наша версія раціону для цих рептилій являє собою салатну суміш:

- листя салату;
- пророщений маш;
- петрушка, кріп;
- кінза;
- рукола;
- цвітна капуста;
- солодкий перець;
- морква.

Починаючи з 4-6 місяців до салатного міксу додаємо фрукти (виноград, яблука, груші, абрикоси, сливи, черешню, ківі, апельсини, мандарини, банани, шарон/хурму, персики, чорницю, чорну смородину) та овочі (цвітна капуста, броколі). Всі плоди даються в сезон та без кісточок. Пам'ятайте, що надмір солодких фруктів — шкідливий для ігуан. Їх додавання має бути контрольованим.

Також з 4-6 місяців до раціону входять варені (з розім'ятою шкаралупою) перепелині яйця, курячі яйця (без шкаралупи) розрізані навпіл. Навесні та влітку раз на тиждень даємо розморожених щуренят, мишей або курчат з розрахунку по 1 на особину. Таким чином ми забезпечуємо білкову складову раціону.

Як білкову підкормку можна використовувати зофобас, попередньо евтанозованих тарганів, цвіркунів та сарану. Влітку в салат входять кульбаби, кропива, коноплі, конюшина, люцерна, квіти акації, троянди та ехінацеї.

Годівля відбувається двічі на тиждень. Об`єм кормів регулюється за апетитом тварин. Недоїдені рештки кормів, які розкидані по субстрату або залишилися в годівничці, в якій і подається салатний мікс, прибирають на наступний день задля уникнення гниття.

Живі корми (сарана, цвіркуни, зофобас) – даються молодим особинам кожне годування (до 1 року). Молодняк годуємо через день, дорослих – 2-3 рази на тиждень. Кальцій дається з кожним годуванням шляхом рясного посипання кормів.

Одним із найважливіших аспектів утримання групи ігуан-носорогів є її гармонізація. Важливо утримувати лише 1 самця та його гарем. Самці мають бути приблизно однакового розміру, адже найменша з них майже завжди буде під тиском більших самоць, не матиме достатнього доступу до місць вигріву, їжі та води.

У разі утримання кількох груп у вольєрах поруч, варто не допускати візуального контакту самців. Це нерідко призводить до бійок між ними навіть через сітку чи скло. Результатом буде постійний стрес та поранення від сітки чи декорацій.

Проте в період розмноження візуальний короткотривалий контакт самців може стати навпаки стимулом до парування. Задля уникнення конфліктних ситуацій під час годування їжа подається у 2 годівничках (пластикових тацях). Також достатня кількість схованок та місць для прогріву запобігає розбалансуванню у групі й конфліктам.

Якщо тварини все ж проявляють очевидні довготривалі ознаки агресії (шипіння, бійки, укуси, самоізоляція, подряпини, переслідування одне одного), таких необхідно відокремити від групи.

Головним правилом при експонуванні таких рептилій як ігуани-носороги завжди залишається комфорт самих тварин. У разі його дотримання у поєднанні з креативним підходом до оформлення вольєра, експозиція має всі шанси стати не просто ключовою експозицією тераріумного відділу, але і візитною карткою усього зоопарку.

Література:

1. Buckley, L., de Queiroz, K., Del Grant, T., Hollingsworth, B.D., Iverson, J., Pasachnik, S., Malone L.C. 2016. A checklist of iguanas of the world (Iguanidae; Iguaninae). In: Iguanas: Biology, Systematics, and Conservation. - J.B. Iverson, T.D. Grant, C.R. Knapp, S.A. Pasachnik (eds.) - Herpetological Conservation and Biology 11 (Monograph 6): 4-46.
2. Cameron, C. 2009. Husbandry Guidelines: *Cyclura cornuta cornuta*. Western Sydney Institute of TAFE, Richmond, NSW, Australia
3. Martins, E.P., Lacy, K. 2004. Behavior and ecology of rock iguanas, I: Evidence for an Appeasement Display. Iguanas: Biology and Conservation, University of California Press, pp. 98–108.
4. Powell, R. 2000. Horned iguanas of the Caribbean. Reptile and Amphibian Hobbyist, 5 (12): 30-37.
5. Rauch, N. 1988. Competition of marine iguana females (*Amblyrhynchus cristatus*) for egg-laying sites. Behaviour, 107 (1–2): 91–105.

Досвід утримання та розмноження агами водяної кохінхінської (*Physignathus cocincinus*) в Рівненському зоопарку.

Вишнеvsька Ю.П.

Рівненський зоологічний парк, м.Рівне, вул. Київська, 110

У Рівненський зоопарк група з 6 особин надійшла з приватної зоологічної колекції у 2020 р. Розмір тулуба тварин становив 25-27 см.

Загальна характеристика тварини.

Агама водяна кохінхінська

(*Physignathus cocincinus*) — представник роду водяних ящірок з родини Агамових. Інші назви — агама водяна зелена та китайський водяний дракон.

Агама водяна — досить велика ящірка, довжина тіла якої досягає одного метра. Дві третини довжини тіла при цьому становить хвіст.

Забарвлення водяної агами переважно зеленого кольору. На хвості й тулубі є коричневі або темно-зелені поперечні смуги.

Водяні агами живуть у В'єтнамі, Камбоджі, в південних районах Китаю і на південному сході Таїланду. Там вони заселяють вологі ліси, оселяючись переважно на деревах і чагарниках біля водойм.

Рептилії ведуть напівдеревний спосіб життя, добре плавають. Харчуються комахами, безхребетними, гризунами, рибою, птахами, зеленню. Статева зрілість настає в 1,5-2 роки. Завагітнілі самиці через 3 тижні починають шукати місце для відкладання яєць. Яйця відкладають у вологу землю.

При постійній температурі інкубації на рівні 30°C, потомство з`явиться на світ приблизно через 70-75 днів. Щойно народжені водяні агами мають довжину тіла приблизно 15 см.

Домінуючу частину довжини становить хвіст, на тулуб з головою припадає близько 3 см. Тіло зверху забарвлене в зелено бурий колір, а черевце - світло-зелене або біле. З боків тіла проходять вертикальні смуги, які теж мають світліше забарвлення. Хвіст, на відміну від тулуба, має поперечні смуги темно-зеленого кольору. Молодняк переважно комахоїдний.

Тривалість життя агам водяних — від 10 до 20 років.

Умови утримання.

Спочатку група агам, яка складалась з 3 самців та 3 самиць, була поселена у карантинний тераріум (100x50x215 см). У 2022 р. групу водяних агам було переселено в експозиційний тераріум (216x310x190 см). В тераріумі була встановлена водойма об'ємом 200л та глибиною 25 см.

Обладнання вольєра

включало:

- лінійні світлодіодні лампи білого кольору (6500К);
- 2 інфрачервоні лампи обігріву Echo Terra Infrared Basking Spot (100 Вт);
- ультрафіолетова лампа для тропічних тварин ZOOMED (ReptiSUN UVB 5.0) довжиною 120 см.

У вольєрі було встановлено велику кількість декоративних елементів з гілок дерев, щоб тварини могли вільно пересуватися по всьому простору та розміщено велику кількість живих рослин. Як субстрат використано деревну тріску.

Водяні агами родом з теплих тропічних лісів, тому денна температура у вольєрі підтримується на рівні 25-28°C, а в точці прогріву вона сягає 32°C. Водяна агама потребує зниження температури вночі до +22-24°C. Через те, що агами досить вологолюбні, то вологість повинна підтримуватися близько 80-90%. Цей параметр підтримується завдяки наявності водойми та щоденним обприскуванням тераріуму.

Годівля.

Проводиться 5 разів на тиждень. Як корм використовуються цвіркуні, зофобас, хрущак малий борошняний, різні види тарганів. Від запропонованої зелені та фруктів агами водяні відмовляються

Розмноження.

Статевої зрілості водяні агами досягли у 2021 р., коли їм виповнилося 2 роки. Шлюбна поведінка спостерігалася, але самого акту парування ми не бачили (можливо припав на темний період доби). Шлюбна поведінка самця виглядає таким чином: він стає значно активнішим, неухильно слідує за

самицею по вольєру, робить характерні киваючі рухи головою.

Перша кладка з 5 яєць відбулася вночі. Яйця розміщувалися на дні вольєра на поверхні субстрату, частина з них плавала у воді. Яйця обережно забрали в інкубатор. Вони мали поганий вигляд, через кілька днів пожовтіли та зіпсувалися. Отже, перша кладка виявилася не заплідненою.

Восени 2022 р. друга самиця водяної агами почала шукати місце для відкладання яєць. Вона пересувалася по дну вольєра та рила субстрат. Оскільки вольєр просторий, то вирішено було самицю забрати у тераріум розмірами 60х60х60 см, щоб вона могла спокійно відкласти яйця. Дно тераріуму застелили вологим кокосовим субстратом. Самиця відкладала десять яєць та закопала їх у вологий субстрат. Кладка відбувалася протягом двох діб. Яйця, не змінюючи їх положення, були перенесені в інкубатор (побутовий інкубатор ІБМ 30, перероблений під наші потреби), та поміщені в ємність з вермикулітом.

Відстань між яйцями становила 5 см. Температури в інкубаторі підтримувалися на рівні 30°C, вологість — на рівні 60-70%.

7 яєць погано розвивались з самого початку. 4 з них було розкрито на різних стадіях інкубації. Вони зіпсувались, вкрились пліснявою. 3 залишилися в гарному стані до кінця інкубації. На 64 день інкубації з одного яйця вийшов малюк (вибрався сам).

Він мав довжину 12 см, та був забраний з інкубатора в скляний тераріум розміром 60x35x35 см. Дно тераріуму застелили чистою серветкою, температура підтримувалася локально в межах 26-27°C. Також була встановлена ультрафіолетова лампа Repti Glo 10.0 Compact (25W) та поїлка з водою. При детальному огляді були виявлені вроджені вади передніх кінцівок. Молодняк прожив 6 днів.

З 2 інших яєць агами самі так і не змогли вийти. Розкривши яйця побачили, що вони мали аналогічні патології.

Період інкубації становив 64 дні, хоча нормальна інкубація повинна тривати 70-75 днів.

Дані про розмноження агами водяної кохінхінської (*Physignathus cocincinus*) в Рівненському зоопарку.

Рік	Кількість кладок	Кількість яєць в кладці	Кількість життєздатного молодняку	Дата кладки	Дата вилуплення	Час інкубації, доба
2021	1	5	0	21.05.2021	незапліднені	зіпсувалися через 7 днів
2022	1	10	0	03.10.2022	06.12.2022	64

Висновки.

Основною причиною невдалої інкубації яєць було довготривале вимкнення електроенергії в зоопарку. Внаслідок чого температура в інкубаторі була нестабільною, з перепадами у 5-6°C. Нестабільний температурний режим привів до недорозвинення яєць. Малюки почали виходити з яєць недорозвиненими, раніше терміну закінчення інкубації. У майбутньому всі ці моменти будуть враховані.

Отже, водяні агами при правильному утриманні та забезпеченні відповідними температурними показниками тепла та вологості досить швидко ростуть та розвиваються, мають гарний вигляд в експозиційних тераріумах, не агресивні та легко приручаються.

Література:

1. Barbour, T.1912. *Physignathus cocincinus* та його підвиди. Proc.Biol.Soc. Washington.
2. <https://reptile-database.reptarium.cz>.

Проблематика лікування тераріумної групи тварин на прикладі оперативного лікування абсцесу ока у *Python molurus*.

Заворотна А.А., Соловійова І.Ю.

– Черкаський міський зоологічний парк «Рошен», м. Черкаси, вул. Смілянська 132;

Абсцес ока – бактеріально ускладнене, обмежене запалення всіх оболонок ока. Найчастіше розвивається як ускладнення підрогівкового набряку, як і було в нашій ситуації. Раніше вважалось, що гнійні офтальмологічні проблеми рептилій супроводжуються важкими формами стоматиту, риніту, ларингіту. Однак це може протікати і як самостійне захворювання, а також як алергічна реакція на інсектоакарициди (карбомати, фосфорорганічні сполуки) та утруднене линяння носових шляхів і закупорка носослізного каналу.

Патологія розвивається в результаті проникнення бактерій з ротової порожнини через слізні канали під спектікл (в підрогівкову) область. Найчастіше захворювання зустрічається в змій, хоча відомі дані виникнення цієї патології в ящірок і черепах при надмірному опроміненні ультрафіолетовими лампами і опіках, в агамових ящірок первинно вражається лише нижні повіки.

Клінічна картина захворювання дуже характерна. На початковій стадії з'являється легке помутніння одного ока, що має вигляд рихлого включення, схожого на хмаринку, по кольору ока змій в першій фазі линяння. На наступному етапі захворювання помутніння стає інтенсивнішим, колір очного яблука набуває жовтуватого відтінку з добре видимими червоними прожилками судинної сітки. Об'єм очного яблука збільшується через різке розтягнення продуктами запалення простору між спектіклом (рогівкою) і повіками, що зрослись. На пізніх стадіях процесу, якщо не проведено адекватного лікування, око відтискається вглиб орбіти, атрофується під тиском гнійного ексудату і лізується, що призводить до анофтальмії. Але гній може прорвати і назовні, що призведе до порушення цілісності спектікла, пересихання рогівки і око теж атрофується.

На початкових стадіях інфекційний панофтальміт може бути ефективно пролікований тільки за допомогою місцевого застосування антимікробних мазей (неоміцинова, гентаміцинова) або очні краплі з ципрофлоксацином, але лише тим рептиліям, що не мають спектікла. У рептилій, що мають зрослі повіки і через рогову луску спектікла не проникає нічого- лікування буде неефективне. Зміям промивають носові шляхи і ротоглотку антисептичними розчинами (наприклад: йодинол 1:2 з фізрозчином, слабкий розчин калію перманганат 1:5000 з водою, бетадин 1:1 з фізрозчином, діоксидин), гарний результат в лікуванні стоматиту демонструє подальше засипання до ротової порожнини подрібненої таблетки Септефрилу.